

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

«Ο τάχιτος τῶν λόγων»...

Μη!... Στους «Ολιμμένους στίχους» σου, κ. 'Ε. Θεόφ. συντηγάνει κανείς τόσα καλά, δσα και κακά. Εύχομαι ν' αποδειχθῇ, ὅπως ὑποπιτεύομαι, ὅτι τὰ πρῶτα ὀφείλονται σ' ἐσένα, καὶ τὰ δεύτερα στὰ κακά πρότυπά σου. 'Ο ποιητὴς ποὺ ἀνεγυρτὸς στογάζεται καὶ γράφει τοὺς στερνοὺς του στίχους, καὶ δὲν ἀναθυμᾷται κἂν μικρὰ μὴ νύκτη περασμένη, γιατί

ἡ ζωὴ του
λυχνάει εἶνε τρεμμένο,
κ' ἡ ἀνάνησι του
χωρᾷ χέροσ.

ἀλλ' εἰ, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ σωθῇ ἀπὸ τόσον πρόωγο καὶ ἀναιμωτικό θάνατο, ὅσο εἶνε ὁ θάνατος ἀπὸ πνευματικό μολυσμα. Πέρ' ἀπ' τὸ παράθυρο τὰ θεομορφαζόνά σου! πέτα τα, κἂν τὰ καὶ μὴ γυρίσῃς νὰ τὰ δῇς!

Ὅχι «γιατί εἶχε κἂν τὸ ριζοσπαστικό», παρὰ γιατί εἶχε κἂν τὸ «διατεταραγμένον» δὲν τὸ ἐδημοσίευσας—κ' ἂν ἐπιμένῃς στὸ ἀποδεικνύω, κ. Ν. Βορ. Ἐπειτα τί θὰ πῇ «ριζοσπαστικό» στήν τέχνη; Ὡς πρὸς τὴ μορφή: Μὰ δὲν ἔχεις δεδομένα, νομίζω, νὰ πιστεῖς ὅτι ἀποκλείω οἰανδήποτε. Ὡς πρὸς τὴν ἰδέα:

τίς ἰδέες ἴσως; Μάθε λοιπὸν ὅτι γιὰ μένα ὅλες οἱ ἰδέες εἶνε ἰσότητες, δταν ἀληθινοὶ δημιουργοὶ τίς μπάζουν στὸν περίβολο τῆς Τέχνης. Ἡ ἰδέα π.χ., ὅτι «ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινός, δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μετ' τὸν Χριστὸ τῶν παπῶδων», εἶνε, θαρρῶ, ἰδέα «ριζοσπαστική». Αἱ, ἂν μοῦ ἔστειλῃς κανένα περὶ τὸν τοῦ Ροῦδῆ, ἢ κανένα ποίημα σὺν τὰ «Χρυσόπυργνα» τοῦ Ἀβλίου, ποὺ νᾶλεγε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, θὰ τὸ δημοσιεύω μετὰ κάθε δυνατῆς τιμῆς. Καὶ «εἰς ἀπόδειξιν» σοὺ παρατίθω «ἀπὸ μνήμης» τὸ ἔξοχο σονέτο τοῦ Κεφαλωνίου:

Στὴ φάτην τῶν χενῶν Χριστὸς γεννᾶται
χωρὶς τῆς Ἐπιστομῆς συντροφίης—
ἡ θεῖα Φύσις κἀμνε γιὰ μαμὴ
κ' ὁ δαίμων σὺν ἀγνί—Θεὸς κοιμάται!

Ἀδρὸν ἄντρας, οὐ ληστὴς κρεμᾶται
—γιὰ τοῦ κόσμου θέλει οἰκοδομή,
σταυρὸς τοῦ δίνει ὁ Νόμος πλερωμὴ,
πλὴν ἄγιο φῶς σὺν τάφῳ του πλανᾶται...

Δίκαιο τοῦ Βαδᾶ, δὲν εἶνε δικὸς σὰς
αὐτὸς τῆς φάτης ὁ φτωχὸς Χριστὸς
ποὺ εἰδίδε γιὰ νόμο του τὴ Χάρι.

Ἐδῶς τιμὴ σὰς μόνῃ τὸ στιχάδ'—
ποιητὴς, θεοποιῶν τὸ ἰδιαιτικό σὰς
κ' εἶνε ὁ Θεὸς σὰς, σὺν κ' ἐσῶς, μαρῶς!

Δὲν τᾶπαμε, Ἀνὴς Μ. Μυρ.; Γιὰ νὰ πῇ κανεὶς σὺν ἄλλων ἂν θὰ γράφῃ κάποτε ἢ ὄχι, χροιάζεται ἀληθινὴ μαντικὴ δύναμις καὶ ποιὸς τρελλάθηκε, παρακαλῶ, σ' αὐτοὺς τοὺς δύσκολους καιροὺς νὰ κάμῃ ἀποδόχλητος τὸν μάντη, καὶ δὴ τὸν μάντη τῶν κακῶν—γιατί σὺν ἡθέστερα τὸν μάντη τῶν κακῶν θὰ ἔκαμε! Ἀλλ' ὄχι σὲς «μὲ παρακαλεῖτε», καὶ φαίνεται ἀληθινὰ γενναῖα... Μὰ τί μ' αὐτό; Ἄν κρίνω ἀπ' τὴν πρόδο, τὴν ἀναμνηστικήν, ποὺ σημειώσατε μεταξὺ τοῦ πρώτου διηγήματος («Νύχτα Χριστουγέννων») καὶ τοῦ «Παραμυθιοῦ τῆς Πριγκιπέσσας», κ' ἂν ὑποθέσω πὺς αὐτὴ ἢ πρόδοος συνελίχεται βέβαια καὶ θὰ προβλέψω ὅτι θὰ γράψετε καλὰ μίαν ἡμέρα, καὶ μάλιστα πολλὴ σύντομα.

Ἐχομε ὅμως, ἂν προσέξῃς, δύο «ἄν», καὶ τὸ δεύτερο εἶνε τὸ σὺνταίριο... Μπορεῖ κἀπὸν νὰ ξέρῃ κανείς; Τί νὰ ξέρῃ; Ἰδιαιτέρως σὺν πνευματικῷ πεδίῳ, ἢ σήμερον ἐμπερικλείει τὴν αὔριον, μὰ δὲν ἐγγυᾶται διόλου ἐτούτῃ κ' ὄχι ἐκείνην τὴν ἐξελικτικὴν τροπὴν. Καὶ τὸ σταμάτημα, κ' ἢ ἀνακύκλωση, κ' ἢ θετική ἀκόμα διανοητική, ἐξελίξις εἶνε κ' αὐτή...

Ναί, Ἀνὴς Μ. Βογυ. Πολλὲς φορές μοῦ τῶνουν πῇ, καὶ φαίνεται πὺς ἀληθινὰ πολλοὶ διασκεδάζουν. Ἐγὼ ὅμως, σὰς βεβαίω, δὲν διασκεδάζω διόλου γράφοντας τὴν Μ' ὅλο ποῖνε μὴ-μιάμιση στήλῃ, καὶ φροντίδες θέλει, καὶ κόπους στοιγίζει... «Ἡ μικρούλα ἢ ἀνυπότακτη», σὺν «παιδικὸ σκίτσο» ἔχει κἂν τὸ ἄτεχνο ποὺ τὴν φρενίζει. Ὅτι πᾶντοτα ὁ τύπος τῆς «ἀνυπότακτης» μικροῦ-

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

“ΤΙ ΠΛΟΥΣΙΟΣ... ΤΙ ΠΕΝΗΣΙ...”

Ποτέ μου δὲν εἶχα ἰδῆ κηδεῖα πὺς φτωχική! Ὡς τὴν πόρτα τοῦ νεκροταφείου, τὸν ἔφερε ἓνα φορεῖο, τοῦ Νοσοκομείου νομίζω: Ἐνα μαῦρο σκέτο πανί ἐσκέπαζε ὁλόγυρα τὴν κάσσα, καὶ καθὼς δὲν ἔφτανε ἀπ' τὸ ἓνα πλάγι τῆς, φαινόταν τὸ κίτρινο σανίδι κ' ἓνα—δὺς μισοκαρφωμένα καρφιά.

Ἀπὸ κεῖ τὸν παράλαβαν ἀγκομαχῶντες καὶ γκριναῖζοντες τέσσερες ἄνθρωποι, νεκροθάφτες καὶ κηπουροὶ τοῦ Κοιμητηρίου κ' ἓνας ἀπ' τοὺς πέντ' ἔξ παπάδες ποὺ περιέμεναν στήν πόρτα ὑστερα ἀπὸ ὄρεκτὴ ὥρα, καὶ ἀφοῦ λογώφερε μετ' τοὺς ἄλλους ὅτι δὲν ἦταν ἡ σειρά του σήμερα γιὰ τοὺς φτωχοὺς, τὸ πήρε ἀπόφασι, ἔβγαλε τὸ βρωμερὸ πετραχήλι, τὸ φόρεσε μουρμουρίζοντας καὶ τράβηξε ἀπὸ πίσω σιγολέγοντας τὰς ἐπιτηδεύσεις εὐχίας. Μακαρία ἡ ὁδός... ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως.

—Μωρὲ οὐτὲ ἓνα δὲν ἔχει νὰ τὸν κλάψῃ ὁ κακαμοῖρος!

—Τί πλούσιος... τί πένης; ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς παύοντας γιὰ μὴ στιγμὴ τὸν ἐπικύδειο ψαλμό κ' ἀφοῦ σφογγίστηκε μετ' μαντὴλὶ κόκκινο καὶ κλαδωτὸ ἀπ' τὸν ἰδρώτα ποὺ ἔσταζε ἀπὸ μύτη καὶ γένεια, εἶπε στοὺς ἄλλους:

—Εἶνε μακρὰ βρὲ παιδιὰ ἀκόμα; Ἀπάνω στῶν «ἀπόρων» τῶν πᾶμε;

—Ὅχι! ὄχι! φώναξε τρέχοντας ἀπὸ πίσω καὶ κρατῶντας μικρὸ χαρτάκι ὁ ὑπαλλήλακος τῆς Ἐφορείας τοῦ Νεκροταφείου.

—Κάντε δεξιά... ἀπὸ δῶ... σὺν κεντρικὸ δρόμο! τρίτο κυπαρίσσι δεξιὰ κατεβαίνοντας: πᾶτε, κ' ἐρχομαι! καὶ μένοντας πίσω κύτταξε καὶ ξανακύτταξε τὸ χαρτάκι μετ' σημειωμένο ὀνόματι: «Παῦλος Τσαμουρῆς» καὶ σὺν διαμένοντος ἀπάνω δρόμου, ταύτους, μνημεῖα, καὶ μετ' κόκκινο μελάνι ξεχωριστὰ καθαρῶς, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κανένα λάθος καὶ ἀνακύτταξε, τὸν τάφο τοῦ μακαρίτη. «—Παρά-ενο πρῶμα ἔλεγε: μωρὲ νᾶναι τοῦτο; Πάλι ὁ ἔφορος μοῦ τίποτε καθαρά καὶ νὰ προσέξω μὴ λαθεύωμε, γιατί εἶνε ἁμαρτία».

—Σταθὴ ε φώναξε στή μικρὴ συνοδίᾳ.

Στάθηκαν, ἐκεῖ σιμὰ ἦταν ἀνοιγμένοι τάφοι

λας» εἶνε παρμένος ἀπ' τὴν ζωὴν, δὲν ἔχω καμμιὰ δυσκολία νὰ τὸ δεχθῶ: αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅπως ἔχετε, ὅτι εἶνε ἀληθινός καὶ στήν τέχνη. Ἰσα ἴσα! ὅσο πὺς «ἀντιγραφικός» εἶνε, ὅσο πὺς «φωτοτυπικός» παρμένος ἀπ' τὴν ζωὴν, τόσο πὺς ἄζως κ' ἄνυχος εἶνε στήν τέχνη. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ χειρότερο ζωγραφικὸ σκίτσο, εἶνε ζωντανότερο ἀπ' τὴν πὺς πετυχημένη φωτογραφία.

Στοὺς κ. κ. Ἀ. Ἀβρ., Ἀ. Δρακ., Ἐ. Ἐλευθ., Ν. Μαρκ., Μ. Κυρ., Ἀ. Παπ., Φ. Ροδ., Τ. Φιν. καὶ ἄλλους σὺν ἐρχόμενο.

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ταπεινὸς μετ' τὸ χῶμα φρεσκομυρίζοντας, καὶ προσκαλῶντας τοὺς ζωντανούς:

Οἱ τέσσερες τὸν ἀκούμπισαν σὺν πλάγι κ' ὁ παπᾶς ἄρχισε βιαστικά θυμιάζοντας τὰ τελευταῖα ἀποχαιρετηστήρια λόγια τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειτα τὸν ἔδεσαν μετ' τὰ σκιοινιά, κ' ἐτοιμάσθηκαν οἱ τρεῖς καλὰ σιγουρεμένο καὶ δεμένο νὰ τὸν κατεβάσουν!

—Ὅχι αὐτοῦ μωρὲ παιδιὰ φώναξε πάλι ὁ ὑπαλλήλακος. Ἀντίκρου σὺν ἄλλο, κ' ἔφτασε σιμὰ τοὺς τρέχοντας.

Οἱ τρεῖς σταυροκοπήθηκαν: ὁ παπᾶς τοῦ εἶπε.

—Ὅρεξί ἔχεις τέτοιες ὥρες γιὰ χωρατὰ, εὐλογημένε. Σὲ μαρμαρένιο θὰ τὸν βάλουμε; Τί πλούσιος, τί πένης! Δὲ σοὺ λέω! ἀλλὰ πάλι ἑκατομυριοῦχο θὰ τὸν κάνουμε;

—Ἦτανε: ἀκούστηκε μὴ φωνὴ ἀπὸ πίσω κ' ὁ ἴδιος ὁ ἔφορος παρουσιάστηκε θέλοντας κ' ὁ ἴδιος νὰ βεβαιωθῇ μὴ καὶ γίνῃ κανένα λάθος:

—Ἐλα σκύψτε λιγάκι, καὶ σηκώστε τὴν πλάκα. φώναξε στοὺς τρεῖς, καὶ μετ' τὸ χέρι ἔδειξε ἀντίκρου ἓνα καγκλωμένο τάφο στρωμένο μετ' χαλικάκια, καὶ στή μέση μαρμαρένιο σταυρὸ μετ' χρυσὰ γράμματα ξεθαυριασμένα λίγο ἀπ' τὸν καιρὸ «Παῦλος Τσαμουρῆς 1860».

—Κύριε ἔφορε κἂν τρέχει ἐδῶ πέρα ἐτόλμησα νὰ τὸν ρωτήσω! μποροῦμε νὰ μάθουμε τὸ μυστήριον;

—Τί μυστήριον; Τίποτα! Μὴ ἰδιοτροπία ἐνὸς ἀνθρώπου. Ὅλοι μας ἔχομε, μὰ ἡ δική του περναί βέβαια κάθε ὄριο. Νὰ πεθαίνῃς ἀπ' τὴν πείνα σὲ τοῦτο τὸν κόσμο, καὶ νὰ θέλῃς νὰ πᾶς πλούσιος σὺν ἄλλον. Νὰ καὶ τὸ τελευταῖο του γραμματάκι μεσ' ἀπ' τὸ Νοσοκομεῖο δὺς μέρες πρὶν πεθάνῃ. «Πρόσεξε μὴ γίνῃ λάθος!

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν ἐμποράκος, γυρολόγος. Ἐξαφνα, ὕστερ' ἀπ' τὸν πόλεμο, ὅπως τόσο ἄλλοι, πλούτισε μονομιάς χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Ἐπειτα μπλέχτηκε σὲ ἐπιχειρήσεις, σὲ χρηματιστήριον καὶ πάει καλὰ του. Ἀνεμομαζώματα διαβολοσκοπήματα. Ὅταν τὸν εἶχε τὸν παρὰ τοῦ κᾶθησε μὴ μανία νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν τελευταία του κατοικία. Ἀγόρασε γήπεδο ἐδῶ μέσα ἀντὶ ν' ἀγορᾶσῃ οἰκόπεδο κ' ἔχτισε τάφο μετ' θόλο, μετ' γάκελλα, μετ' σταυροὺς μαρμαρένιους ἀντὶ νὰ κτίσῃ σπῆτι ἄλλο. Κόστισε τάφος, μνημεῖο, κτίσιμο, καμμιὰ τριανταρὶα χιλιάδες. Σὰ φτώχεψε, Θεὸς τὸν ἔκανα νὰ τὸ πούλῃ. Θάπανε καὶ περισσότερα ἀκόμα καὶ δὲ θὰ πέθαινε στήν ψάθα. Μπορεῖ νὰ ξαναφτιάσῃ πόλι περιουσία. Ἀδύνατο στάθηκε! Δὲν ἤθελε νὰ τ' ἀκούσῃ. Μάλιστα τὸν τελευταῖο καιρὸ ἔρχότανε κάθε ἑβδομάδα, στεκότανε καὶ καμάρωνε τακτικά, κ' ἔπειτα σούροντας ἔφευγε κατευχαριστήμενος. Εἶχε καταντήσῃ ζητιάνος, διακονιάρης, ἔπινε καὶ μὴ μὲρα τὸν περιμάζεψαν

σὺν δρόμο καὶ μετ' χίλια μέσα τὸν βάλανε σὺν Δημοτικὸ. Κ' ὁ μὲς πούλωντας τὸν τάφο θ' ἀνοίγε μαγαζὶ δολακίριο. «Πούλῃς τὸν χριστιανὲ, τοῦλεγα!»

«Δὲν τὸν πούλω. Νάχῃς τὸ νοῦ σου νὰ μὴ γίνῃ κανένα λάθος».

—Νὰ λοιπὸν: ἦρθα

κ' ἐγὼ μόνος μου, γιὰ νὰ μπῇ σιγουρὰ ἐκεῖ ποῦ θέλει ὁ ἄνθρωπος. Παί-ζεις μετ' τὴς τελευταῖες θελήσεις τῶν μελλοθανάτων. Νὰ τώρα θὰ εἶνε εὐχαριστήμενος... ὁ κακομοῖρος!

—Ἐπρὸς παιδιὰ.

Τοῦτ' ἡ φορὰ μετ' περισσότερη προσοχὴν, κρατῶντας γερά τὸν κατεβασαν ἀπ' τὰ σκαλὰ καὶ κάτω σὺν θόλῳ. Ὁ ἓνας φώναξε: «Θάπανε καὶ σαράντα χιλιάδες σήμερα!» Ὁ ἄλλος: «Μωρὲ τί εἶνε τὸ μυαλό τοῦ ἀνθρώπου;» (Κ' ὁ τρίτος: «Ἐ γὰρ μεγαλεῖο...κακομοῖρη!») Ἐνῶ ὁ παπᾶς τελειώνει καὶ ρίχνει χούφτα χῶμα μέσα σὺν ἀνοίγμα ἐμμερμούριζε «Τί πλούσιος...πέννης! ΛΑΥΡΑΣ

Ντεκάν—Σχόλασμα τουρκικοῦ σχολείου

Κ' ΕΝΑ ΣΩΣΤΟ ΑΓΡΙΟΚΑΤΣΙΚΟ: ΑΛ. ΝΤΕΚΑΝ Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ντεκάν (Α. Decamps)

Μέσα εις τὸν κυκεῶνα τῶν αἰσθητικῶν γνωμῶν τοῦ 19' αἰῶνος ὁ Ἀλέξανδρος Γάβριελ Ντεκάν κατώρθωσε, χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε, νὰ μείνῃ ξένος πρὸς ὅλας τὰς σχολὰς· δεξιότητις μέχρις ἀκροβασίας, γόνιμος μέχρι κουραστικότητος, ποικίλος καὶ πολυσχιδὴς ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Ντεκάν ἔμεινε ξένος ὄχι μόνον πρὸς τὰς σχολάς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐπίσημον καὶ ἀνεπίσημον καλλιτεχνικὸν κόσμον, ἀποφεύγων τὸν καλλιτεχνικὸν ὄμφαλόν τῆς οἰκουμένης, τὸ Παρίσι, ἃν καὶ ἦτον ἡ πατρίς του, σπανίως δ' ἐμφανιζόμενος εἰς τὰ περίφημα Σαλόν, ἄλλοτε διότι ἔλειπε μακρυνά, ἄλλοτε διότι ἀπερρίπτοντο ἔργα του, καὶ ἄλλοτε διότι δὲν ἐπρόφθανε νὰ τὰ ἐκθέσῃ, ἀφοῦ ἡγοράζοντο προτοῦ τὰ τελειώσῃ ἀκόμη.

Ἐγεννήθη τὸ 1803, ἢ, ὅπως ἔλεγε γελῶν ὁ ἴδιος, τὸ τρίτον ἔτος τοῦ αἰῶνος, τὴν τρίτην ἡμέραν, τοῦ τρίτου μηνός, ἡμέραν Τρίτην. Ἡ μητέρα του προσεπάθησε νὰ τὸν παιδαγωγήσῃ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας, ἀλλ' ὁ πατέρας του, ἐμποτισμένος ἀπὸ τὰ θέσφατα τοῦ Ζὴν Ζὰν Ρουσώ, ἀπὸ τὸν «Αἰμίλιον», τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Πικαρδίαν διὰ νὰ μορφωθῇ δι' ἀπ' εὐθείας ἀνασχετισμοῦ μὲ τὴν φύσιν, καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις καὶ ἰδιότητας.

Πράγματι, ἐκεῖ ὁ Ντεκάν ἐπωφελέθη τῆς εὐκαιρίας ὅσον ἠδυνήθη. Ἐτρεξε, ἐπῆδηξε, ἐσκαρφάλωσε, ἐρῆμωσε φωλιές, ἐρῆμαξε δένδρα καὶ καρπούς, ἔκαμε ἐν γένει ὅ,τι μπορούσε νὰ κάμῃ ἓνα παιδί ζωηρὸν καὶ ἐλεύθερον χωρὶς ἐπίβλεψιν καὶ χαλινό.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Παρίσι, ἡλικίας καὶ ἄγριος, ἔμοιαζε, πρὸς ἀπελπισίαν τῆς μητρός του, «ἓνα ἀλεπουδάκι ἄγριο, δεμένο εἰς τὸ πόδι ἐπίτλου αἰδούσης». Τὴν παρομοίωσιν αὐτὴ τὴν εὐρε ὁ ἴδιος, ὅταν ἔγραψε τὰ ἀπομνημονεύματά του.

Ἡ μητέρα του, μὲ πολλὴν δυσκολίαν κατώρθωσε νὰ τὸν ἐξημερώσῃ ὀλίγον καὶ νὰ τὸν προετοιμάσῃ διὰ τὸ σχολεῖον, ὅπου δὲν ἠσθάνετο καμμίαν κλίσιν, ἰδίως διὰ τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ-φρόνητρα τῶν μαθητῶν παντὸς τόπου καὶ χρόνου. Ἀπ' ἐναντίας ὁ νεαρὸς Ντεκάν ἐδειξε

πρώμον κλίσιν «διὰ τὰ μουντζουρώματα», ὅπως ἔλεγεν ὁ ἴδιος. Κ' ἡ ἐπιτυχία ἐνωρὶς ἐπέστεψε τὰς προσπάθειάς του. Ἐπώλησε μερικὰ ἔργα του χωρὶς δυσκολίαν καὶ γενικῶς, οἱ πίνακες του ἤρσαν. Ἀποτυχῶν ὡς τὸσον νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸ Σαλόν—διότι ἡ ἐπίσημος κριτικὴ ἐφάνη δυσμενὴς καὶ πάλιν εἰς τὸν ἀνυπότακτον ζωγράφον ἦναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μετὰ τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐθαύμασε τὰ ἔργα τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία τότε διέτρεχε τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τοῦ κατὰ τὸν Τούρκον ἀγῶνος. Μετὰ ἐπεσκέπτεται τὴν Ἀνατολήν, μένει εἰς τὴν Σμύρνην, ταξιδεύει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ παρουσιάζει τὸν «Στρατιώτην τῆς Φρουρᾶς τοῦ Βεζύρη» καὶ τὴν «Νυκτερινὴν Περιπολίαν», ἡ ὁποία ἐνθυμίζει, τὸν ὁμώνυμον πίνακα τοῦ Ρέμπραντ.

Μαζὺ μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ ἐκδέτει κ' ἓναν περιφημον πίνακα, τὴν Τουρκικὴν πολιτοφυλακίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σμύρνης-Μαγνησίας. Ἀλλὰ σὰν ἡ εὐνοία τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸν Ντεκάν νὰ προσέβαλλε τὴν ἐπίσημον κριτικὴν, πόλεμος μεγάλος στήνεται ἐναντίον τοῦ καλλιτέχνου. Καμμία παραγγελία ἀπὸ τὸ ἐπίσημον κράτος, καὶ τὸ Σαλόν τοῦ κλείνει τὴν θύραν! Ὁ Ντεκάν τότε φεύγει διὰ νέον ταξίδιον εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ Σμύρνη τὸν κρατεῖ αἰχμάλωτον μὲ τὰ γραφικὰ θέματα, τὴν ἀνατολίτικην ἀρχιτεκτονικὴν, τὸ θερμὸν χρῶμα καὶ τὸ χρυσοῦν φῶς.

Ὅταν ἐπέστρεψε, ἐξέθεσε πενήντα ἔργα εἰς τὴν παγκόσμιον ἐκθεσὶν τοῦ 1855 καὶ ἡ ἐπιτυχία του ἦτο μεγάλη. Οἱ φιλότεχνοι τὰ ἀρπάζουν κυριολεκτικῶς. Ὁ Ντεκάν γίνεται γνωστὸς εἰς τὸ κοινὸν πλέον καὶ ὡς λιθογράφος καὶ γελοιογράφος. Τὰ σχέδιά του εἶνε γεμάτα ἀπὸ ζωὴν, ποικιλίαν, ἐνδιαφέρον.

Ἀπὸ τὰς λιθογραφίας του ἐκείνης τῆς ἐποχῆς πολλοὶ ἔχουν θέματα ἑλληνικά. «Ἡ Σφαγὴ τῆς Χίου», οἱ «Γάλλοι πυρεβοληταὶ γυμνάζοντες Ἕλληνας εἰς τὰ κανόνια», οἱ «Ἀλβανοὶ μονομάχοι» καὶ ἄλλαι ὡραῖαι συνθέσεις του ἐγίνοντο ἀνάγραστοι.

Ὁ Ντεκάν, παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν του αὐτὴν φεύγει καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ Παρίσι, ταξιδεύει εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ὅταν ἐπανερχεται εἰς τὴν Γαλλίαν, μένει μακρὰν τῶν Παρισίων, πότε εἰς τὴν Κομπιέννην καὶ πότε εἰς τὸ Φοντενεμπλώ, ὅπου καὶ ἀπέθανε, νέος ἀκόμη καὶ ἐν δράσει, τὸ 1860.

Ὁ θάνατός του ἦτο τραγικὸς. Εἰς τὸ Φοντενεμπ-

πλώ, ἠθέλησε νὰ παρακολουθήσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν κυνήγιον. Ἐκαβαλίλευσε ἓνα ἄλογον δυσκολόδαστον. Εἰς κάποιαν ταραχὴν ἀφηνιάζει τὸ ἄγριον ζῶον, παρασύρει τὸν ἀναβάτην εἰς μανιώδη καλπασμόν, κ' ἓνας κλάδος δένδρου κυτῶν εἰς τὴν κοιλίαν τὸν Ντεκάν καὶ τὸν ῥίπτει κάτω ἀναίσθητον. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀποθνήσκει ἐν μέσῳ φρικτῶν πόνων.

Ἡ τέχνη τοῦ Ντεκάν δεσμεύει τὸν θεατὴν μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ χρωματισμοῦ. Δὲν εἶνε οὐδ' εἰς τὸ ἐλάχιστον μίμησις ἢ παρθενικότης τῆς εἶνε μοναδική.

Ἡ δύναμις τοῦ Ντεκάν ἦτο τοιαύτη ὥστε ἔκαμε πραγματικὰς χρωματιστικὰς ἀκροβασίας. Ἐπάνω εἰς λευκοὺς τοίχους προβάλλει πρόσωπα μαυρισμένα ἀπὸ τὸν μεσημβρινὸν ἥλιον· τὰ ζωρὰ χρώματα τὰ κάμνει ζωηρότερα μὲ τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὰς σκιάς δίδει μυστήριον καὶ παλλομένην ἀτμοσφαῖραν. Εἶνε μὴ ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ρέμπραντ. Ὁ χαρακτηρισμὸς του εἶνε αὐτός ἡ ἄλλη ὅψις.

Ἡ μεγάλη παραγωγικότης δὲν τὸν ἐβλαψε. Ἦτο πάντοτε νέος, πάντοτε ἀπρόοπτος, γραφικὸς, μὲ ζωηρὰς ἐντυπώσεις, ἀληθινὸς ἀνεῦ ἀκαμψίας, ποιητικὸς χωρὶς ὑστερισμούς, πρωτότυπος εἰς ὅλα, εἰς τὰ θέματα, τὴν τοποθέτησιν τῶν λεπτομερειῶν, τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐντυπώσεων του.

Κάποτε τὰ θέματα του εἶνε ἀπλά, κάποτε πολὺπλοκα. Ἀπὸ δῶ μὴ ἡσυχη συνοικία τῆς Σμύρνης, ναρκωμένη ἀπὸ τὸν μεσημεριανικὸν ὕπνον· ἀπὸ κεῖ τὸ σχέλασμα τευρρικεῦ σχολειοῦ, γεμάτο κίνησιν, ψυχολογίαν, μελέτην—χωρὶς κούρασμα, καὶ τὸ δροσερὸν καὶ τὸ εὐχάριστον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ μάτι.

Εἰς τὰ τοπία τοῦ ἀπλοῦς· τὰ δένδρα του σκελετοὶ, ἓνα τίποτε, ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ πλούσιον καὶ τὸ ζωντανόν, καὶ τὸ ἀληθινόν. Τὸ τοπικὸν χρῶμα πάντοτε ζωηρόν. Καὶ πρὸ παντός, παρὰ τὸ πολλαπλοῦν καὶ τὸ πολυσχιδὲς τοῦ ἔργου του, μίᾳ ἀτομικότης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἰσχυρά.

Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ντεκάν βλέπει κανεὶς ἀμέσως τι ἠθέλε νὰ κάμῃ ὁ ζωγράφος, καὶ αὐτὸ ποῦ ἠθέλε, τὸ ἐξετέλει χωρὶς ἐνδοιασμούς, μὲ χερί σταθερό, χωρὶς ταλαντεύσεις οὔτε εἰς τὴν σύνθεσιν οὔτε εἰς τὸ χρῶμα.

Μὲ λίγα λόγια, εἶνε δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ Ντεκάν ὡς ὁ ζωγράφος ὁ ὁποῖος δὲν ἡκολούθησε κανένα καὶ τὸν ὁποῖον οὐδεὶς δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΤΕΚΑΝ—Τουρκικὴ σωματοφυλακή. Ὁ Ντεκάν μαγευμένος ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ τὸ φῶς τῆς, ἐξωγράφισε πολλὰς σκηνὰς τῆς τουρκικῆς ζωῆς